
PAMFLET
1577

Discours op den swermenden Treves,

Tot Middelburch/

By Symon Janszoon/
Anno MDCIX.

Ghelijck eenen goeden Medicijn/ die yemant wil administreren eenighe Recepte tot sijn ghesondtheyt / ende discourerende van syne werckinge/ gaet eerst verhalen van de Simplicia / daer van syne Medicijne ghemaeckt is / ende verhaelt dan de eyghene cracht van het principale dat in de Recepte is/op dat den Siecken mach weten / wat beteringhe oft hulpe hy van de recepte oft Medicijne hebben sal : So dunckt my niet buyten propoost/ eer ick de werckinghe deser Treves beschrijve/ dat ick eerst de derivatie/eyghenschap/ende beduydinghe van het woordeken/deducere.

Ende om van onse Moeders tale te beginnen/soo noemen wyt Bestandt / int Francoys werdt het ghenaemt Treves/in Latijn induciæ, de Griecken hebbent drij oft vier/ja meer namen toegheschreben/ Ick dencke/alsoo sy de wijste Natie der Werelt gheacht zijn gheweest/ende gheconsidereert/ ghesien / ende bevonden hebben/de onsekere ende dangereuse wt-comsten ende effecten daer van/ hebben t'onder eenen sekeren ende vrijen Naem niet willen laten passeren / maer alsoo weynighe onder ons die Tale ghemeyn hebben / wil ick daer van soo veel het Griecks woordt aengaet/ niet meer segghen / ende achtent met haer soo onseker van naem/als van effect.

Nu/soo veel ons Duytsch woort aengaet/ is/Be-standt ick achte dat het comt van het verbum simplex/ staen ghecomposeert van be ende staen/maken bestaen, Dat is te segghen (ghelijck yeghelijck weet) yet derven doen / vertrouwende te ghelucken na synen wensche / hoe wel het sorgelijck is. Nu Bestant meyn ick hier aldus te moghen verstaen werden/Dat/ ghelijck als nu twee partijen langhe teghens den anderen ghevochten hebben / ende d'aggredierende partije niet veel voordeels en vecht/ practiserende andere middelen om tot syn voornemen te comen / versoeckt een op-schorsschinghe oft stil-stant van wapenen / nu ghenoemt Bestant / ende brenght syn partije dan soo verre door inductie / op verclaringhe van een goede meyninghe/om tot Vrede oft Accord te comen/dat hy hem bestaet te vertrouwen/dat hy middeler-tijdt geduerende den stil-standt van Wapenen/ hem niet en sal overvallen/ soo bestaet dan d'een partije d'ander te vertrouwen/ ende laten alle hostiliteyt oft vyantschap voor den bestemden tijt achter weghe/ dat is soo vele onse Tale ende de beduydenisse aengaet.

De Franchoysen noement Treves/maer ick en can niet weten waer van sy dat woordt ghenomen hebben: Hare ghebuyren/den Italiaen ende Spagnaert hietent Tregua ende treguas , ick en can oock gheen woordt in die Talen vinden/ daert van hercomen can: Soo wil ick dat laten ondersoecken de ghene die d'eene ende d'andere Tale beter door-socht hebben als ick : wil alleenlijck dit segghen/ dat synde dat woort selfs by haer onseker van hercomste / syn beduydenisse ende werckinghe is oock onsekere wtcomste subject / ende dat vant volck niet meer goedts te verwachten en is/ als vant woort/ Doch men vint onder alle Natien goede ende quade:maer de beste hebben dickwils t'minste segghen.

 Comen-

Comende nu tot het woordeken induciæ, alsoo ghenoemt in Latijn/ de levendighe Fonteyn aller talen in Europa/ soo bevinde ick dattet hercomt van sin simplex Duco, dat is te segghen/ Ick leyde/ Induco ghecomposeert van In ende duco, dat is te segghen/ Ick brenghe erghens toe: ende jnducie een Bestaen, oft Bestant/ oft Vertrouvven/ daer beyde partijen toe verstaen ende toeghebracht werden: maer ten heeft gheen singularum numerum/ twelck my doet duncken/ dattet by haer voor niet singuliers ghehouden is gheweest.

Wie nu den eersten Inventeur daer vā gheweest is/ tzy dattet Lycaon oft yemandt anders/ is weynich aen ghelegen/ voor so veel den ouden tijdt aengaet: maer wat syne werckinghe altijt gheweest is/ daer staet op te letten/ ende wie het hier onder ons inde Lichaemen gesaeyt heeft. waer noodich ghewetem/ So veel de werckinge aengaet/ De Nederlandtsche Historie is soo vol van exempelen daer toe dienende/ dat het onnoodich is eenighe oude exempelen der Griecken van eenen Mardonio/ oft der Romeynen van eenen Pompeo te verhalen: Want wy leven noch/ die met onsen eyghen ooghen ghesien hebben/ dat in d'wtcomste niet en is te vertrouwen. Want daer en is noch noyt van Pays ghehandelt gheweest/ oft ten heeft tot onsen nadeele gestreckt/ ende men heefter ons door zoecken te bedrieghen.

Wat hebben wy van bestant/ Treves, Tregua, Treguas, die wy niet en weten wat te segghen is/ te verwachten? Ende om wat meerder licht hier toe te brenghen/ sullen wy sommighe consideratien aensteken.

Wy sullen eerst byder handt nemen/ wie de gene is die ons dit Bastaert-kint presenteert/ onder wat conditien/ ende tot wat eynde/ in hoedanighen ghelegentheyt/ ende wat Persoonen haer hier in lusteren: daer wt sullen wy ten naesten kunnen besluyten/ wat wtcomste wy daer van hebben te verwachten.

Soo veel aengaet/ wy hy zy die ons het Bestant presenteert/ weet yeghelijck wel/ dat is den Coninck van Spagnen/ den welcken wel wetende dat wy van hem niet goedts en hebben te verhopen/ noch hem niet en moghen noch en moeten vertrouwen/ die oock de ghemeyne Inwoonderen der vereenichde Nederlanden/ die haer Eere/ Lijf/ ende Goedt lief hebben/ nemmermeer (hope ick) en sullen vertrouwen/ als te wel gheleert. Die schuylt achter d'Ertzhartogen/ die ic hebbe hooren noemen/ Goedertieren Princen: maer buyten de poorte van Brussel heeft een jonghe Dochter (die hy om de Religie heeft levendich doen delven) met smachtender stemme gheroepen heeft dattet ghelogen is: waer door inde vier hoecken der Werelt/ met het Crijt der eeuwigher memorie geschreven staet/ dat hy een Cousijn is van de Inquisitie/ die de heylige oft helsche Modder-kercke binnen Rome ghebaert ende in Spagnen ghesonden heeft/ als haren outsten Sone/ ende den Coninck van Spagnen/ ende den Ertz-Hartoghe zijn Cousijns daer van/ ende heeft den Ertz-Hartoghe de Nederlanden van den Coninck van Spagnen/ onder de ghelofte van niet te degenereren/ heeft oock syn Suster/ die sonder kinderen apparentelijck sterven sal/ soo comen de selve Landen weder

aen

ken de Croone van Spagnen/soo dat wy van den Persoone die ons het Bestant
aenbiedt/niet beter en hebben te verwachten/als wy voor desen gehadt hebben/
twelck ick niet en behoeve te verhalen / want Richardot en heeft het niet willen
doen/vreesende dat hy bloedighe tranen soude schreyen/maer t'is ghenoech dat
hy leepe tranen schreyt/wy hebben bloedige tranen van synent weghen genoech
gheschreyt ende sien schreyen/die ons noch inde crop steken / ende syne leepe oft
loose tranen/hope dat wy met den Wet-steen van wijsen Raet/trouhertige Eee-
nicheyt/ende scherpe Degens sullen af-vegen/hy krijte te Brussel tot dat hy moe-
de zy. Comende tot de condicien oft titel/ waer onder dese Treves ons gepresen-
teert werden/die schijnen wat te wesen/dat is/den Naem van Vrije Landen oft
Vrijen Staet / daer op den Coninck noch den Ertz-Hartoghe niet en pretende-
ren met ander bekentenissen/renonciatien/beloften/aggreatien/ ende andere cir-
cunnstantien/ die men mach wenden ende keeren gelijck men d'Oracula Apolli-
nis conde: eñ oft nu schoon so altemael wel gemeynt werde/soude ons dat de se-
kerheyt gheven? My dunckt neen. Hy en conde ons niet ongetyranniseert noch
onghequelt laten/doen wy syne waren/ende van ons alle eere ende dienst hadde:
wat soude hy doen / als hy begost te bedencken wat grooter schande hy aen ons
begaen hadde? Wy weten immers wel/dat de Coningen eer haer eedt als haer
leedt vergheten. So dunckt my/dat de woorden anders niet en zijn/als het aes/
daer met hy ons meynt te vangẽ/eñ ick sie daer in steken den weerhakigen angel
oft haer/van een eeuwige ende inevitable slavernije/daer wy soo seker in blijven
souden/als een Visch aenden anghel

Ende t'is dunckt my belachelijck / dat den Vijandt hem so weygerich houdt/
om ons dit aes na onsen appetijt te laten inslickẽ / ende te sien onse ydele factien
ende discoursen op dit aes. O Nederlandt! wy sien den Visscher sal somtijts het
aes te rugghe trecken/om den Visch gierich te maken/ den Coopman siende ye-
mant behagen hebben in syn goedt/al biedt hy daer ghenoech voor/sal hem hart
houden/ende den Cooper laten gaen/om hem schoonder te crijgen / oft hem d'o-
pinie uit het herte te steelẽ/dat hy soude bedrocht zijn: So doet den Vijant ooc/hy
is menichmael in xl. jaren herwaerts/met gewelt opt water eñ aendẽ oever ge-
weest/om ons te vangen/eñ heeft so menigẽ stoot gehadt/dat hy moede is/ heeft
ons op so veel marcten bedrogen/dat wy syn ware wel behooren suspect te hou-
den/eñ dat wy bedrogen sullen zijn/indien wijse coopen/dat weet hy wel/ daer-
om heeft hyt wat practikich aengeleght/ eñ wy meynen dat alles wel ghemeynt
wort/oft latent ons wijsmakẽ van eenige onder ons: maer wy sullent eer lange
sien/ende deden wy onse oogen open/daer is alreede genoech te mercken. Nu soo
veel aengaet hoedanich de gelegentheyt zy/daer in ons den Vyant dẽ Stilstant
presenteert / die en is by my alleen niet volcomelijck te verclaren: niet we-
tende d'aliantien der nabueriger Coningen/Princen ende Vorsten/hoe hertich eñ
bondich die zijn/eñ hoe verre wy ons daer op mogẽ verlatẽ/de finantie van onse
Provintien / ende de ghemeyne Landts middelen / de swaricheden daer onsen
Staet in is / ende daer in de selve moet comen / soo wy in de oorloghe blijven/
noch oock wat herten dat onder de Grooten van onsen Lande zijn / om onsen

Staet te maintineren/ost hoe de Provincien ende Steden ghesinnet zijn/om de
middelen daer toe noodich te contribueren / veel min wat wil ofte genegentheyt
de Staten vande Landen hebben/ om de abusen die in den Staet zijn /te refor-
meren / die middelen beter te sienemployeren / de Officien ende Staten vande
bequaemste te doen bedienen/de goede diensten te recompenseren/ ende de quade
te straffen/om also tgantsche Lant tot weldoen t'animeren : dit niet wetende/soo
en can ick/als ick ghesegt hebbe/hier niet soo veel van segghen/als ick wensche
dat ick mochte ofte conde.

Doch ick weet wel generalijck/datter middelen genoech zijn om t'Lant te be-
scherme͂/warense wel geadministreert/en͂ dat daer tege͂s de middele͂ des vyants
gansch wt geput zijn/en͂ dat hy zy en͂ syne͂ Staet in perijckel van tot een wterste
verloop te come͂/door de groote af-breucke͂ die hy ter Zee geleden heeft/en͂ noch
dagelijcx te verwachte͂ heeft/so ae͂ dese als d'andere zijde des Equinoctiaels/dat
hy om synen en͂ niet om onsen wille so schoon spreect/siende dat hem de͂ wech ge-
opent is door de ghene die d'Argent animam/ dat is/ de Geltsucht hebben /| soo
wy meynen/dan ick dencke dattet al wat anders is/ende oock door de ghene die
een Princelijc respect ketelt oft flatteert/daer wel wat va͂ wesen mochte. Ic en sal
nemmermeer gelooven/dat hy ons nu liever heeft als te voren. Wat soude hem
daer toe moveren? Hadden wy te vorens / doen hy ons noch inde Nederlandt-
sche Wiege van Goedt-vertrouwen hadde / niet verdient soo tyrannichlijck ge-
haet ende ghetracteert te werden/soo en hebben wy nu gheen liefde verdient/nu
wy hem op de pijn-banck van revenge hebben / hem bewesen hebbende onmo-
ghelijck te zijn een van de selve te connen crijghen / ick late staen alle seven : hare
Zee-honden ende hare Nesten int midden der Zee verdroncken ende verbrant/
hare India afghenomen/Zeevaert ontveplicht/Traffijcque benomen/ ende sy-
ne Indianen doen revolteren: In somma/syne saken alsoo int verloop gebracht
hebbende/ dat hy (dien wegh houdende) alle syne Vrienden in een Praeu thuys
crijghen/ende niet een voet Landts daer behouden sal. Ende alhoewel ons Ne-
derlandts Lichaem niet groot ghenoech is / om van d'een eynde vande Werelt
d'ander te bereycken oft besitten/ soo sullen ons Leden ghenoech toe-vallen van
het tyrannisch Corpus/om de defecten te suppleeren.

Resteren noch de Persoonen t'examineren / die haer in dese sake zijn presente-
rende/ende die in dese Tragi-Comedie de principale Acte spelen.

Vanden Vijandt/ die hebben wy langh ghenoegh hier ghesien / tot cleynen
oirboir vanden dienst vanden Lande: Wie sy zijn/is velen bekent/ ende alsmense
vanden eersten totten lesten door-ziet / soo en isser niet een / daer van wy yet an-
ders hebben te verwachten/als Spaensche tyrannije/ Italiaensche gheveynsde
bedrieghlijckheyt/Bourgognons lieghen ende bedriegen/ eenen Brabandtschen
ghe Italiamseerden aerdt / ende eene Cloostersche door-traptheyt : Soo dat wy
voor eerst hebben ghesien/ende moeten gedooghen / datse met hare Paspoorten/
van

van hier hebben doen voeren onſe Vivres naer Spagnien / tot onder-druckinghe der armer Ghemeynte / op datſe mochten verſekert zÿn / datter hier te Lande noch ghenoegh/ja niet dan te vele zÿn/ die hem noch om ghelt ſouden dienen/ ja haer Vaderlandt vercoopen/condenſe.

Maer (ſal yemandt ſegghen) dat is een cleyn principael / daer zÿn al ander gaten inde Pels: Hoe comenſe hier int Landt? Hoe wiſtenſe dat de Staten vande Landen ſouden willen hooren na Tractaet van Peys ofte Beſtandt/onder de ÿdele glanteringhe van eenen Vrÿen Staet erkent te zÿn / ende dat eenighe nabuerighe Coninghen oock wel ſouden willen ſien dattet daer toe quame? Ick en hebbe inden Raedt der Coninghen niet gheweeſt: daerom en weet ick niet waerom ſy haer ſelven met deſen ÿver ſoo ontſteken: Daer naer te raden / waer rediculeux/maer een opinie daer van te ſpreken/ſtaet vrÿ: Come ick ontrent de miſterie oft ſecreet vande Miſſe / men mach't voor ſulcks nemen: dwael ick oock/ ten ſal te meerder noch te minder niet zÿn: Ick ſalt met circumlocutie doen.

Als den Menſche van gheringen ende ghemeynen afcomſte / door een Populaire Regieringhe / in hare Staten ende Officien rÿck ende groot van aenſien gheworden zÿn/ ſoo haten ſy de ghene daer onder ſy groot gheworden zÿn/ ende het verdriet hun onder de ſelve te leven / alſoo ſy van dat gheringh reſpect walghen: in-ſonderheyt/geſmaeckt hebbende Coninckl ÿcke careſſen/ende by avonturen ontfanghen beloften van Princelÿcken Staet: Dan iſt hun even veel hoe het met haer arme Vaderlandt gaet / als ſy ſlechts door des ſelfs val ende onder-gangh / op-comen moghen. Ick en wil niet ſegghen / datſe daerom tot den Treves ſouden willen ſtemmen / (wetende dattet der Landen verderff ware) om dat den Coninck van Vranckrÿck van noodes weghen ſoude tot de Souverainiteyt moeten gheroepen werden/als de Landen inder Spagnaerts handen ſouden moeten vallen/aengheſien (ſoo het ſchÿnt) ſy't anders niet goedt vinden te doen. Het mach wel/dat eenighe niet meer als den Hamer oft Bÿl weten/ waer toe ſy haer ſelven laten beſighen/ende dattet met hun gaen ſal/ als met de Vlieghe / die na het licht der Keerſſen vlieghende / haer daer in verbrant / ende dan daer beneffens valt. T'gheeſt my veel nadenckens/ dat den Preſident van Vranckrÿc dus ÿvert om den Treves: hy moet wat ſonderlinghs voor hebben. Die een Siele gheweeſt is van ſulcken ſchrickelÿcken Lichaem/ als de Ligue in Vranckrÿck was/ſal wel weten waer van den Treves adem treckt / ende wat doot die ſterven ſoude: dat is te ſegghen/wat wtcomſte die hebben ſoude. Ick en weet niet/ oft Enghelandt ons beter dienen ſoude/oft Vranckrÿck: My dunckt dattet evē veel ware/welckē Doorn wy in onſen voet haddē: wy ſouden al ſchever gangh gaen als nu. Doch t'ware my even veel/ als ſy maer en hadden de ſimpele protectie / ende de Regieringhe van het Landt bleve alſſe is / ende Sÿn Excelentie des Coninghs (by manier van ſpreken) Vice-Roy ware. Ick achte/ dat Enghelandt / als een loos Jagher/ziende het Wildt aen alle canten jaghen/ [illegible] tydt loert dattet hem [illegible] toe comen ſal: ſo mach hy daer oock ſyn Jacht

op ſet-

op setten. Het is een schoon Wildt / ende het soude eens Coninckx Tafel heerlijck vercieren / ende hem wel haest den grootsten Monarche van gansch Europa maecken/wel ghehandelt zijnde.

De andere nabuerighe Princen ende Potentaten en waren dese Landen niet nut: daerom en hebben sy niet meer als haren ghetrouwen raedt ten over-staen van dese handelinghe ghecontribueert.

Laet ons nu sien/wat voor een wt-comste staet te verwachtē/wt tghunt wy hier voorens in consideratie gestelt hebbē/indien den Treves haer succes hebbe.

O Nederlandt! ick heb hier voorens mijn inleydinge tot u ghenomen/ inde gelijckenisse van eenen Medicijn ende sijnen Crancken: Voorwaer/ick vinde u seer verghiftet ende doodtlijck cranck / ende indien men u steke met het Lancet van Treves voor eenen cleynen oft grooten tijdt / ende u de Ermen binde d'eene met het Warregaren van Catholijcke Relihie/ eñ d'ander met den Bandt wt d'India/soo sal de Hert-ader van uwer welstandt soo bloeden (dat/al naemt ghy eenighe Preservatien teghens t'Vergift / dewijle ghy u Antitoden hebt versuymt) dat ghy haest in sulcken onmacht vallen soudt/datmen u lichtelijc handen ende voeten binden soude/eñ op de Galleye hebben/eer ghy't sout connē remedieren.

Want in den eersten soo soude alle u Crijchs-volck vertrecken/want een yegelijck soeckt de plaetse daer syn Neeringhe gheldt. Ten anderen/alle u Zee-volc soude verloopen: daer nae moesten alle Cooplieden/Negotianten ende Bewint-hebbers/ met alle die daer van dependeren/ volghen: Dan waert ghy u Rapier ende u ghelt quijdt / ende dat syn de Zenuwen die hare cracht hebben inden welstandt van uwen Staet/ende waer door ghy nu veel jaren ghecorzeert hebt/ onder de gesegende vigilantie van uwen Princen/daer ghy u van roemen meught/ als het loutersle Goudt/dat op den loosen Toetsteen deser handelinge gebonden is. Danckt ende bidt Godt/ in wiens handen alleen alle gheluckighe wtcomsten staen / dat hy u beware voor de listen des Vyants die ghy soo wel binnen uwe Poorten ende in uwen Raedt/ als buyten uwe Palen hebt: want het geheeldt u nu voor altijt. Ende ick sal Godt bidden voor de behoudenisse der vromen/ende confusie der valscheherten.

Gheschreven in Roomen/ in S. Pieters Kerck/onder den derden Pilaer.